

Policratici Contenta

Johannes <von Salisbury, Bischof>

Parrhisius, 1513

C. xiiii. Adulatores puniendos esse tanq[uam] hostes deorum & hominum:
& veritatem gratanter amplectenda[m]:& patientiam custodie[n]dam:
ta[m] rationibus q[uam] exe[m]plis maiorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70332](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70332)

Quia vsus formosorū abusus est. Et illud forme gratia eo min⁹
grata est sapienti: quo corruptio gratior eū corruptori. Difficili⁹
etenim ab infirmis defensoribus custoditur: qđ plures appetūt.
Illud incauto facilius surripit fraudulentus: aut inuito pudicitie
p̄do violētus extorquet. ¶ A patribus tñ pridem diffinitū est:
quia pudicitia auferri nō potest/nisi mentis corruptio añcedat.
Qđ enī (vt magnus asserit augustinus) nō precedente libidine
violēter patitur corpus/vexatio potius dicenda est/q̄ corruptio
Ibi ergo fuari pudicitia pōt vbi nulla nisi volūtaria pōt esse cor-
ruptio. In mentis scilicet integritate vbi in eternū seruari pudici-
ticia potest. Nec magnū est integrā esse carnē vbi mens tetra
corruptione polluit. At nūc si deceptor amans/ aut violentus
abest: ita male a teneriori etate instituūtur adolescentes vt ocu-
lis lasciuētibus nutu faciei: corpis gestu: habituq; exteriori & le-
nocinio/vix ip̄is meretricibus concessio/sollicitent corruptores.
Et legū que in eos iam plurime late sunt: nullā habent reueren-
tiam vel timorē: licet in eos grauissime animaduertendū decre-
uerit impator. At enī. Cū vir nubit in feminā vires porrecturā
quid cupiat: vbi sexus pdidit locū/vbi scelus est/qđ nō pficit sci-
re/vbi venus mutatur in alterā formā/vbi amor querit & nō in-
uenitur: iubemus insurgere leges armari iura: vt gladio vltore
& exq̄sitis penis subdātur infames/qui sunt/vel futuri sunt rei.
Sed neq; consentiētibus parcat quin eis penā irroget capitalem:
cū & lege diuina faciētes & consentientes pari pena plectantur.
Ip̄osq; magno ep̄o auctore (ā brosiū loquor mediolanēsem) con-
sentientes diffiniuit esse: qui notū errorē reticent/ aut corrigere
cū possint dissimulāt. Sed quid de eis verecundū odiosumq; ser-
monē ptendimus? Vt sortem eorū condigna conclusionē clau-
damus/ p̄culdubio pluet sup eos dñs laqueos vt non effugiant/
ignis/sulphur/spūs procellarū pars calicis eorū: & cū auctoribus
suis quos sodoma deuorauit: erūt seculis in fetorē & opprobriū
sempiternū. Quid proderit queso eis tūc diuitū fauor: aut quis
potest esse tēporalium vsus: aut voluptas quē tantus dolor & tā-
ta erubescencia non absorbeat?

¶ Adulatores puniēdos esse tāq; hostes deorū & hoīm. & veri-
tatē gratanter amplectendā & patientiā custodiendā: tā ratio-
nibus q̄ exemplis maiorum. Capitulū. XIII.

Ed vt vulgari prouerbio dicitur: deus ille pre ceteris
colendus creditur/qui subuenit in presenti. Ideoq; non
curant quō/dū tamen hoc quod expetunt faciāt. Egre

Augustinus.
Corruptio nō
ē proprie cor-
ruptio nisi et
mens corru-
ptioni apta sit

Contra sodo-
mitas.

Leuitici. xx.
Roma. i.

Ambrosius.

conscientia teste didici maledicta contemnere. Sed & dyogenes cū ei nunciasset amicus te amici cuncti vituperant: oportet inquit sapientiam ab insipientibus feriri: esse enim meliores iudicat mala lingua quem carpit. Quid plato? Toti philosophie robur patientia est. Cum & socrates non modo verbo neget sapientem posse offendi: sed aduersus omnem fortunā/robore virtutis sue manere immobilem. Et ne philosophis solis patientiā sic placuisse credas: ipsorum imperatorum ad eam publicādam exempla cōcurrunt. In grecia quis maior/aut clarior alexandro? Ei antigonus pedagogus cytharam fregit/abiecitq; dicēs. Etati tue iam regnare conuenit: pudeatq; in corpore regni voluptatem luxurie dñari. Quod & ille patientissime tulit/licet plerūq; impatiētissimus fuerit/& patrē sicut virtute ita vitis superaret. Eidem quoq; eleganter & de comprehensus pirata scribitur respōdisse. Cum enī alexander interrogaret quid ei videretur q̄ mare haberet infestū: ille libera contumacia quid tibi inquit: vt tu orbē terrarum: sed quia id ego vno nauigio facio latrō vocor: quia tu magna classe: diceris imperator. Si solus & captus sit alexander latro erit. Si ad nutū dyonidi ppli famulentur: erit dyonides impator: nā quo ad causam nō differunt/ nisi quia deterior est. q̄ rapit improbius: qui iustitiā abiectius deserit: q̄ manifestius impugnat leges. Quos enī ego fugio/ tu psequeris/ ego vtiq; veneror: tu contēnis. Me fortune iniquitas & rei familiaris angustia: te fastus intolerabilis & inexplēbilis auaricia furē facit. Si fortuna māsuesceret: fierē forte melior. At tu quo fortūatior/nequior eris. Miratus alexāder constantiā hoīs eo merito arguentis experiar iquit an tu sis futurus melior: fortunāq; mutabo: vt nō ei āmodo q̄ deliqueris: sed tuis moribus ascribas. Eum itaq; iussit conscribi militie/vt posset exinde saluis legibus militare. Sed ne a solis grecis mutuemur exempla virtutū. Scipio africanus cum eum parū pugnacē quidā arguerent: iperatorē (inquit) me mater peperit nō bellatorē. Marius quoq; cum eum theutonius quidā ad purne certamē puocaret/ respondit. Si cupid⁹ mortis esset/ se vitam laqueo posse finisse: & sapientem non tam pugnā q̄ victoriam querere. ¶ Primus romanorum imperator Julius cesar: q̄ patientissime multa sustinuit. Cum enim caluicium iniquissime ferret: et deficientem capillum a ceruice conuocaret ad frontem: ab irato milite ei dictum est. Facilius est cesar te caluum nō esse: q̄ me in exercitu romano quicq; egisse: vel acturū esse timidi⁹. Idē latoclauro vsq; ad manus fimbriatovtēs

Dyogenis patientia de cui⁹ laudib⁹ .j. li. v. ca. xvij. Platonis patientia.

Alexandri patientia aduers⁹ antigonū ei ci tharā frāgētē

Alexādrī patientia aduers⁹ dyonidē piratā captū sibi libera voce respondētē.

Scipionis afrīcani patientia.

Julij cesaris patientia in caluicie a milite exprobrato.

De cesaris patientia aduersus ceciliū ipm de imoderato appetitu margaritarū arguentem.

De patientia cesaris in famosiss libellis et iocularibus carminibus. Morsus ciceronis contra familiaritatem cesaris.

Augusti patientia aduersus antonium.

De patientia augusti in eū quā tacere dicebat ob eius patientiam.

De patientia quā augustus mandauit tyberio.

Augustus nūquā se pmisit dñm appellari.

laxius cingebatur. Vnde illa optimates sepius ammonēs dicebat/vt puerū male precinctū cauerēt. ¶ Preterea margaritarū cupidissimus erat: quas pondus earū interdum manu conferēs discernebat. Cū ergo cecilio inuito rē vt faceret senat⁹ auctoritate denūciasset: vt ei videbatur iūstā: an te inquit satiaberis margaritis. At hoc forte: aut aliena videbūtur: & que viri fortis animus honestius dissimularet: verū & famosi libelli de eo scripti sunt & iocularia carmina in eum publice diuulgata: vt est illud militū i triūpho gallico celebratū: gallias cesar subegit: nicomedes cesarē: nicomedes nō triūphat qui subegit cesarē. Eo quod nicomedes rex bithinie ferebatur cesarē stupro subegisse in vltiore familiaritatem dū minor esset admissū. Facilitate quoque cesaris in allegando senatu cicero nimis acriter irrisit. Nā cum ab hospite suo. p. mallio rogaretur: vt priuigno suo decurionatū expediret/ ait assistente frequentia. Rome si vis habebit pompeis difficile est. Sed & in epla ad gainū cassiū violatorē dictatoris mordacius scripsit. Velle ydibus martiis me ad cenā inuitasses. Profecto reliquiarū nihil fuisset: nunc me reliquie vestre exercent. ¶ Sed august⁹ fortune fauor/ & romani decus imperii auunculo iulio longe patientior extitit. Cū enī antonius maternā eius originem despiciens eū affrū genere/ & natura panificū diceret. Hecridēs ptulit/ & eundē sorore tradita in affinitatē grām adnuit. Cū vero idē aduersus priuatū quendam grauius excandesceret. Loqueri inquit auguste quod placet: quia diligentia auribus/ lingue taciturnitate/ indixi quietē manibus/ & in oibus his potētia tuā accusa: quia nihil aliud argui potest in patientia mea. Ad hec nō mō in se seruabat patientia: sed eandē aliis indicebat. Vñ cū tyberio quereret p eplam quod multi de illo pperā loquerētur: ita rescripsit. Mi tyberio noli nimis indignari quēquē eē qui de te male loquatur Satis est enī si hoc habem⁹ ne quis nobis malefacere possit. Idē tanta cōmunitate quoslibet se adēutes excipiebat/ vt quendam ioco corripuerit quod sic sibi libellū porrigere vereret quasi elephāto stipem. Et quantū vero adulationibus captus est: tātum iste ab eis auersus est. Vñ appellationē dñi vt maledictū & opprobriū semp exhorruit. ¶ Denique cū eidē descendēti per sacrā viā desperatus quidā diceret o tyrāne. Si essem inquit/ nō diceres. Obseruatū etenim est quotiēs ingrediebatur urbē ne supplicium de quoq̄ sumeretur. Curcius eques romanus delitiis affluens: cū macrū turdū sumpisset in conuiuio cesaris: interrogauit an mittere liceret. Respōdit princeps. Quid nū liceat? Ille statim p fenestram

misit. Miles peritus aucupii: noctuam que cesaris noctes inge-
tauerat: spe ingentis premii captā: tulit ad cesarē. Laudato im-
perator mille nūmos dari iussit. At ille ausus est dicere: malovi-
uat/ auēq; dimisit. Abiitq; cōtumax miles non sine ammiratio-
ne multorum cesare non offenso. Veteranus cum sibi die dicto
periclitaretur cesarem rogauit in publico vt adesset. Ille prestā-
tissimū aduocatum quem elegerat sine mora dedit commenda-
uitq; ei litigatorem. Veteran⁹ autem exclamauit voce magna
At non ego cesar periclitante te bello acciaco vicariū quesui: s; pro te ipse pugnauit: detexitq; impressas cicatrices. Erubuit Ce-
sar: venitq; in aduocationē/ vt qui vereretur nō superbus tm̄/ sed
ingratus etiam videri. Intrauerat vrberem adolescens simillim⁹
cesari: pductūq; ad cesarē interrogauit augustus/ dic mihi adole-
scens/ fuit vnq; mater tua rome. Negauit ille: nec contētus adie-
cit/ sed pater meus sepe. Loci itaq; aspitate vrbana/ noticiā oīm
& familiaritatē imperatoris sibi cōciliauit. Augustus in pollio-
nem scripserat fescenninos. At ego (inquit) pollio taceo. Nō est
in eū leue scribere/ qui potest proscribere. Sicut autē non facile cō-
cipiebat iram: ita nec facile admittebat ad amicitia: & quem se-
mel admiserat/ cōstātissime retinebat. Eidē iter varia dedecora
a quodā probrose obiectū est: q; adoptionem auūculi stupro me-
ruerit/ quia eū iulius artius admisisse dictus est/ nō sine rumore
pstrate pudicitie. Alius quoq; eidem iratus obiecit: q; solit⁹ eēt
crura ardēti suburere face/ quo mollior surgeret pilus. Sed & eo
tympanizāte: vt primo libro dixisse me memini. Vides ne (in-
quit plebeius quidā) vt cinedus orbē digito temperat. Et cū na-
nurus ob corporis breuitatē cōuitiātis cuiusdā impetu dicere/ si-
bi calciamētis grandiusculis vtendum esse respondit. Tyberius
quoq; cū in multis legatur fuisse culpabilis: tñ aduersus cōuitia-
latis firmus ac patiēs extitit/ dicēs q; in ciuitate libera liguas eē
liberas & mentes hoīm oportebat. Et vt ad peiores transeam.
Domicius s;borū satis patiēs fuit: i quo sic lusisse fertur orator
lucilius: nō esse mirandum q; eneam haberet barbā: cui os fer-
reum: cor plūbeum esset: eo q; dura dūtaxat loquebatur: que ex
iniquitatis adipe quā corde conceperat procedebant. Iniquitas
enim sedere scribitur sup talentū plūbi. Vespasianus quoq; de
quo in libro secundo dū hierosolymorū destructio describeretur
fecimus mētione/ etiam infirmorū conuitia patiēter tulit: adeo
vt sene bucūlo pclamante in improperiū eius vulpē pilū posse
mutare nō animū: eo q; natura cupidissimus esset pecunie: nec

De modo ser-
uato p cesarē
circa veteranū

De adolescēte
simili augusto
q; rñdit matrē
nō fuisse rome
sed patrem.

De polliōne q;
dixit nō scribē
dū in eū q; pōt
p scribere.

De tribus ma-
gnis quitijs q;
patiēter a tri-
bus tulit au-
gustus.

De patientia
tyberij.

Proverbum
florētinozum.

Domicij pati-
entia.

Vespasiani
patientia.

Polycratici de Curialiū nugis.

 De laudib⁹ ty
ti p̄cipue in li
beralitate.

Tytus nullū
petentē a se se
ne spe dimisit.

Tyt⁹ dixit se
diē pdidisse q̄
nil donauit.

Tytus dixit si
bi de vno solo
penitēdū esse
q̄d tñ tacuit.

Et si q̄s imp.
maledixit.
vnica.

auariciam minueret p̄cessus etatis: respōdisse dicitur huiusmōi
hoibus debemus risum: nobis correctionē: sed penā criminosis.
Nā de filio eius tyto qd dicam: qui patris auariciā tanta libera
litate purgauit vt amor & delitie hūani gn̄is ab oib⁹ diceref cō
stantissime tenēs in moribus ne quē postuladi gratia ad se acce
dentem sine re vel spe quocūq; modo dimitteret. Vñ interrogā
tibus domesticis cur plura polliceretur q̄ prestare posset. r̄ndit nō
oportere quēq; a sermōe p̄ncipis tristē discedere. Idē quoq; recor
datus super cenā q̄ nihil tota die cuiq; prestitisset: dolens & ge
mēs dixit. O amici hunc diē perdididi. Quē in vita offēderit a hic
rosolimorū reuersus excidio/nondū legi/ & forte illum vindicē
innocētie & crucifixi redēptoris elegit dñs qui populum exceca
tum incolumi conscientia nō modo innocenter/sed & religiose
deprimeret & deleret. Nact⁹ etenī horam qua moriēdū erat: cū
lectica ueheretur suspexisse dicitur celum: multūq; cōquestus est
eripi sibi vitā imerēti. Neq; enī extare vllū factū suū quod sibi
penitendū esset: excepto vno dūtaxat/id quale fuerit: neq; tunc
ipse pdidit: nec cuiq; notū fuit. Quid de patiētia hui⁹ loquor ar
ius tanta benignitas erat vt sua iniuria dū a cōciuib⁹ abstine
ret/vix crederet quēq; posse moueri. Tāte quidem ciuilitatis &
hūanitatis i impio fuit vt oibus prodesse: nullūq; punire studue
rit. Conuictos coniurationis contra se dimisit illesos/& in pristi
nam familiaritatē admisit. Sed & domitianus q̄ grauissimam
theomachiā exeruit post neronē huius virtutis aliquid plerūq;
indulgit ciuib⁹/licet in eos gratis q̄nq; insaniret. Homo quidē
vsq; quaq; inutilis/& qui nihil aliud habebat virile nisi nomē i
perii. Vt tñ ignauā mētis/& inertā corporis/sub pretextu p̄n
cipatus occuleret/quotidie sibi secretū horarū spaciū vēdicabat/
nec quicq; interdum facere cōsueuerat nisi captare muscas:& eas
dem stilo preacuto configere/vt cuidam interrogāti ne quis in
tus esset cum cesare/nō absurde sibi respōsum a metello sit. Ne
musca qdē. Qd licet ipiissimo p̄ncipi inotuerit dissimulare ma
luit q̄ punire. Sed cur patientie exempla p̄pono cum omnibus
liqueat nihil firmum esse & stabile/qd leui aura status p̄cutitur?
Quis virū fortem credat quem verborum mouet impulsus: &
ei quietē excutit/& virtutum compage dirupta/ipiū anime sā
guinem elicit? Vnde & publico iure statutum est/ne pro ver
bis friuolis quisq; seueritate penarum inuratur. Ait enim impa
tor diuorū theodosii/archadii/& honorii statuta cōfirmans. Si
quis modestie nescius & pudoris ignarus/improbo petulātiq;

maledicto/nomina nostra crediderit lacefcenda: ac temulentia
 turbulentus obtrectator temporū fuerit: eū pene nolumus sub-
 iugari/neq; durū aliquid neq; asperū sustinere: qm̄ si id ex leuita-
 te pcessit contemnendum est/si ab infania miseratione dignif-
 simū: si ex iniuria remittendum. Vñ integris omnibus hoc ad
 nostram conscientiam referat: vt ex psonis hominū dicta pefe-
 mus & vtrum pretermitti an exquiri debeant/censeamus. Ex
 quibus colligitur dictis hominū non moueri eum qui aut virtus
 amator est/aut iuris constitutioni obtēperans. Om̄e vafervi-
 tiū ridēti flaccus amico Tāgit. et admissus certū p̄cordia ludit.
 Familiare siquidem sapienti est: vt magno placet augustino po-
 tius a quolibet reprehendi/q̄ siue ab errante siue ab adulāte lau-
 dari. Nullus enim rephensor formidandus est amatori x̄itatis.
 Etenī aut iimicus reprehensurus est aut amic⁹. Si inimicus in-
 sultat/ferendus est. Amicus aut si errat: docēdus. Si doceat: au-
 diendus. Laudator vero & errans/confirmat errorē: et adularis
 illicit in errorem. At ergo rex fidelis: elect⁹ in beneplacito dñi
 relinquēs: si sapiāt regibus: & principibus iustitie: hūilitatis exē-
 plū & fortitudinis. Corripiet me iust⁹ in mīa: & increpabit me:
 oleū aut p̄ctōris nō impiguet caput meū. Cōsonat ei ethicus di-
 cens. Falsus honor iuuat/aut mēdax infamia terret. Q̄ nisi mē-
 dosum & mendacem?

¶ Q̄ ei dumtaxat licet adulari quem licet occidere: & q̄ tyran-
 nus publicus hostis est. Capitulum. XV

Verū tamen cui debetur hoc oleū p̄ctōris qd̄ reprobat p̄-
 ambulus regū fideliū: & ad qd̄ emēdum in fatuitate
 sua: exclusas x̄gies mittit enāgelicus sermo? Ei utiq; qui in sordibus est: & iusto dei iudicio sordescit āplius
 & vulgi opinione potius splendere appetit: q̄ charitatis operūq;
 eius feruere incēdio. Vñ & in secularib⁹ litteris cautū est: quia
 aliter cū amico: aliter viuēdū est cū tyranno. Amico utiq; adula-
 ri nō licet: aures tyranni mulcere licitū est. Ei nāq; licet adulari
 quē licet occidere. Porro tyrānū occidere nō mō licitū ē s; equūq;
 & iustū. Qui enī gladiū accipit: gladio dign⁹ est iterire. S; acci-
 pere intelligit q̄ eū ppria temeritate vsurpat non q̄ vtendi eo a
 dño accipit ptātem. Vtiq; qui a deo accipit potestātē/legib⁹ ser-
 uit/& iustitie & iuris est famul⁹. Qui x̄o eā vsurpat/ iura depri-
 mit/& voluntati sue leges submittit. In eū ergo merito armanē
 iura/qui leges exarmat/& publica potestas seuit in eū qui eia-
 curare nititur publicam manū. Et cum multa sint crimīa maie-

Horatius.

Quis debet
 velle poti⁹ rep̄-
 hēdi q̄ ab er-
 rāte vel adulā-
 te laudari.

ps. cxl.

Matth. xxv.
 Apocal. vlti.